

הריח הוא העדין שבחושים. גם ברוחניות ישנו חוש כזה. יצחק אע"ה רק הריח את ריחם של בגדי יעקב וקרא בהתפעלות ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' (תולדות, סוף חמישי), שנכנסה עמו ריח גן עדן וריח זה היה ברור כל כך כאילו הוא רואה בעינים. המלך המשיח יהיה 'מורח ודאין' (סנהדרין צגב) וכתוב והריחו ביראת ה' (ישעיה יא,ג). – אשה אינה יודעת ללמוד גמרא, אבל אם אביה תלמיד חכם הוא, היא קולטת מהבית דקות ההרגשה בעדינות ההתנהגות שהיא מנת חלקם של תלמידי חכמים אמיתיים. יש מי שיודע ללמוד היטב, אבל ריח-תורה אין לו – ה' ישמרנו מזה! – ויש בת"ח שאינה יודעת ללמוד אבל ריח-תורה יש בה. ודי בריח-תורה להפוך שורש המת בעפר לנטע רענן! ואם ריח-תורה כך – תורה עצמה על אחת כמה וכמה! זהו כח קדושתה של התורה"ק שיש בה סוד ההיפוך, וכל זה מחסדי 'מחיה חיים' ב"ה!

אלה שזכו להסתופף בצל אדמו"ר נ"ע זוכרים עוד היום, כי שם היה המבט על כל אלה החדשים שנתוספו לחבורתם, אם כבר 'נהפכו והיו לאיש אחר' או עדיין לא נהפכו, וכמעט רק בקנה-מידה זה מדדו שם, ואשרי עין ראתה כל זאת, כי כל מי שבא לשם פשט צורה ולבש צורה ונהפך לאיש אחר, כל אחד כפי מה שהוא. אכן, זהו מעיקרי חיי תורה להכנס לסוד ההיפוך, להיות 'נהפך לאיש אחר'.

דף עב

ציונים והערות

'המקראע בגדי כהונה לוקה...'. על שיטות האחרונים בדין זה, ע' בשאלות ותשובות לסיכום, ובמובא בזבחים צה.

(ע"ב) 'אלמלא בגדי כהונה לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט'. על כפרת בגדי כהונה, ראה בהרחבה במובא בזבחים פח.

'אמצעי של עץ – תשעה. פנימי של זהב – שמונה. חיצון – עשרה ומשהו'. המידות האמורות בתורה ניתנו לארון העץ, קודם הציפוי, שכך נאמר ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו... ורק אחר כך נאמר וציפית אתו זהב (עפ"י מנחת חינוך צה).

לדברי ריש לקיש בירושלמי (שקלים רפ"ו) תיבה אחת היתה, וציפוה זהב מבית ומחוץ.

'שמא תאמר פחות הוא תלמוד לומר בי מלכים ימלכו' – וכיון שכתר תורה גדול מכתר המלכות, ודאי גדול הוא מכתר כהונה שהרי מלך קודם לכהן גדול כדאיתא בהוריות יג. (שפת אמת).

'לא זכה – זרה הימנו'. נקט לשון זרות, להורות שהמשתמש בכתרה של תורה דינו כזר הקרב יומת (מפרשים, מובא בספר הפרשיות תרומה).

'מבית ומחוץ תצפנו – אמר רבא: כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם'. ומה העץ עושה באמצע? – אילולא העץ לא היה נואי לזהב, כך אילולא יצר הרע, לא היה נואי לצדיק (עפ"י מדרש, מובא שם).

'דאומן לה סמא דחייא דלא אומן לה סמא דמותא'. דאומן לה – שהתורה היא כלי אומנותו, אזי היא מקיימת דבריה ונעשית לו סם חיים (עפ"י תשב"ץ ח"א קמו).

נראה שזוהו מאמר רבא עצמו בשבת (פח) 'למיימינים בה סמא דחיי, למשמאילים בה סמא דמותא' ופרש"י: 'למיימינים – עסוקים בכל כהם וטרודים לדעת סודה, כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר'. וכן 'אומן' 'אומנות', קרוב ל'מיומנות' – מלשון 'מיק', כלומר שימוש עיקרי שהוא מומחה בו לעשותו היטב.

ויש מי שפירש 'דאומן' מלשון אמונה; המאמין בכוחה ובמעלתה של התורה שהיא רפואה לכל תחלואי הנפש והגוף – היא לו סם חיים (מגדים חדשים שבת פח: עפ"י הפץ ה').

עוד יש לפרש במשמעות קרובה יותר לפשט, מלשון 'אומן' – מחנך ומגדל. וכדרך שכתוב בתורה 'ואהיה אצלו אמן'. כלומר שעוסק תדיר בתורה ומשקיע בה כמו בן טיפוחים.

'נושא אשה ואחר כך לומד תורה'. ע' במובא בקדשין כט.

'ככתבם וכלשונם'

'... של ארון עדיין מונח הוא, כל הרוצה ליקח יבא ויקח' –

'... אבל תלמיד-חכם אחר תלמיד-חכם, שהראשון חידש והמציא מדעתו הרחבה חלקו בתורה בגדר כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, וזה החידוש אומרים במתיבתא דרקייעא בשמו, ובא אחר ואומר זה על שמו בלי להזכיר שם הראשון – הרי זה עון פלילי וגניבת דעת. ועיין בתשובת שואל ומשיב (קמא ח"א סי' מד) כמה החמיר בזה וביטל דעת המקיל בזה. וכיוצא בזה על ידי שמכניס איזה שינוי בדעת הקודמו.

ואף על פי שאין להקפיד על מחבר ספר במקצוע של תורה שכבר יגע אחד ונתגדר בו, ואם בא השני ונכנס גם כן למקצוע הזה ועל ידי זה לא נשאר הראשון היחיד מומחה במקצוע זה – אין תביעה על השני ועל הבאים אחריו, כי תורתנו הקדושה שדה הפקר, ותורה מונחת בקרן זוית, הרוצה ליטול יטלנה כמו שאמרו רז"ל וברמב"ם הלכות תלמוד תורה, מכל מקום בישרות בלי שמצער את הראשון...

וגם אם הדבר נוגע רק על ידיעות בשיטות ראשונים שאינם ידועים כל כך, ומחבר אחד המציאם – ראוי למחבר השני על כל פנים לגלות דעת שזכה בזה על ידי הקודמו. זה מה שנלענ"ד בנדון זה וכיו"ב' (מתוך שו"ת שבט הלוי ח"ח שיג).

'כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם' –

'הגדר הראשון באמת הוא שיהיה בלי סתירות. וזאת לא רק שלא תהיה סתירה בין הידיעה וההכרה ובין המציאות, אלא שלא תהיה סתירה באדם עצמו.

'תוכו' בסוגיא זו היא היראה והטהרה מעוולה; 'ברו' הוא עסקו בתורה. צריכה להיות התאמה בין ידיעת התורה והיראה; אי-התאמה בזה היא שקר באדם עצמו. ויש לשים לב לפירש"י ב'איש שותה תורה כמים ויש בה עולה', כי יש כאן טענה על לימודו של אדם זה, שהוא 'שותה תורה כמים': מים מרווים צמאנו של אדם, אבל אין להם השפעה רוחנית כמו יין וכדומה, לעורר או להלהיב. כך היא תורתו של איש זה: הוא ריווה את צמאנו לידיעות, אבל לא נודעה השפעה לידיעותיו בתורה, אם ליראה אם לטהרה. איש זה, על אף ידיעותיו בתורה אינו תלמיד חכם.

(מתוך עלי שור ח"ב עמ' תקלג)

'הבדל עצום יש בין חכמת התורה ובין חכמות העולם: התורה הקדושה מכוונת כולה למעשה, להעמיד את האדם השלם. לא כן התרבות של אומות העולם: היא מעריכה בעיקר את הברק השכלי והיצירה היפה, ואת תועלתה לשיפור תנאי החיים; שלימות האדם היא אינה דורשת. הפילוסוף אינו נדרש לקיים דעותיו הלכה למעשה. גדולי הפסיכולוגים התנהגו בחייהם הפרטיים כמי שמעולם לא שמע משהו על פסיכולוגיה. המשורר אינו חייב לחיות את חייו באותה עדינות הנפש המתגלה ביצירותיו.

בתורה הקדושה אין מקום לגישה שכלתנית זו. אדם שיש סתירה בין חכמתו ומעשיו אינו נחשב בר-סמכא אצל הכלל ישראל – 'כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם'. התורה אינה מוותרת לגדול שבגדולים על סדק קל כלשהו בין חכמתו ובין מעשיו, כידוע. לכן אנו נדרשים ללמוד על מנת לעשות, וגדול לימוד שמביא לידי מעשה'... (מתוך עלי שור ח"ב עמ' קסה).

זו היא דרך העבודה המחוייבת לערכנו; להשלים תחילה את טהרת הלב ולתקן את ה'תוך', ורק לאחר מכן להשתדל בתיקון ה'בר' דהיינו המעשים החיצוניים. ואם כי עבודתו של תלמיד-חכם צריכה שתהיה באופן של השלמת תוכו כברו, והיינו דמכח הפעולות החיצוניות תבא מידתו להשלמת תנועותיו הפנימיות כדברי המסילת-ישרים (ספ"ז). אך אנו, אשר הבחינה הנכונה של ה'תוך' שלנו הינה בגדר ריק וחסר, ודאי הוא כי חובת העבודה שלנו היא מן התוך אל החוץ – מתחילה לתקן ולטהר את הלב, ומכאן לבא אל העבודה המעשית.

אם כנים אנחנו וחפצים אנו להוכיח במהות עבודתנו, נקח לנו את התפילה שלנו לדוגמא, ותהיה זאת לנו לעדות נאמנה עד היכן ריק הלב מתוכנו. הנה, כשנתבונן בצורת התפילה כפי שהיא נעשית אצלנו, אפשר לומר שכמעט אין אנו מתפללים כלל ואין לנו שום ענין במהותה של תפילה אלא כל אחד ממלמל בפיו כפי הרגלו לומר את התפילות, בלא שום הרגשה פנימית וחפץ הלב. וזהו לנו אות נאמן עד כמה ריק הלב לגמרי מאמונה ודעת אלקים ויראת שמים. על כן אם באמת חפצים אנו לתקן משהו בעצמנו, יש לנו ללמוד מוסר הרבה, כי רק בדרך זו יעלה בידינו לטהר את הכלל מיסודו, ולמלא את לבנו באמונה, המהווה את התוכן האמיתי הראוי לשכון בחדרי-לבב-אנוש. רק אז נמצא ענין ותוכן בתפילה ונבוא לעמוד לפני ד' בעבודה זו של ככל לבבכם בשמחה וברננה. וזו היא תשובה שלימה הרצויה לפני ד'.

(מתוך לקט שיחות מוסר לגרי"א שר זצ"ל. ח"ב עמ' קיג)

'זכה – נעשית לו סם חיים, לא זכה – נעשית לו סם מיתה...' –

'לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, מה שאין כן כשירבה המדרש והחכמה לדעת ולא המעשה, תהיה החכמה מרובה ממעשיו, ולא די שיתקן אלא אדרבא, 'והופכתו על פניו' כנוכר. וכמאמר 'כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו'... אפילו אם ירבה לדעת תוכחות ומוסר חכמה ודעת איך להנצל מאותה תאוה, ולא ירבה במצוות אותו אבר המיוחד לאותה תאוה, גם כן מזיק יותר. והוא מאמר... למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת נזיר – שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין. מה שאין כן אם אינו רואה סוטה בקלקולה ואין לו חכמה לדעת להוטר כל כך, אינו צריך להזיר עצמו מן היין. ולכאורה הוא להיפך, אדרבה, כי בראותו נווסרו כל הנשים, ואינו צריך להזיר? – והוא כדברינו הנ"ל, כי בראייתו הוא נזיר, ומבין יותר באמת שלא לעשותו... ומאז צריך שימור יותר ויותר, כי אין לו עדיין מעשה להגן עליו שלא תתהפך הידיעה על פניו.

והענין הוא שהתורה נמשלה למים שמשתנים בצורת הכלי שהם בתוכה, אם מרובעת אם עגולה, כן התורה והחכמה משתנים באדם, אם טוב ואם רע במידותיו'.
(פרי הארץ נשא. וע"ע: מכתב מאליהו ח"ג עמ' 128)

'נשאלתי: אם לא זכה נעשית לו סם המות, וכן אמרו ז"ל במי שלומד תורה בלי יראת שמים' אם לא ערבת בהם קב חומטין (העפר המשמר את התבואה מרקבון) 'מוטב שלא העלית' (שהרי כל התבואה תתקלקל), אם כן איך רשאים אנו בשפלותנו ללמוד תורה?
אך שאלה טפשית שאל. הן האדם לומד תמיד על כל פנים, ואם גם התורה הקדושה, תורת השי"ת, מסוכנת עבורו סכנת מות, בכמה מיתות על גבי מיתות ימית את עצמו בלומדו את תורת השוק והרחוב. ומה שאמרו 'מוטב שלא העלית' זהו כלפי התורה עצמה, כי גנאי גדול הוא לה שהאדם ימיט על עצמו על ידה נזק תחת אשר היה לו לקנות על ידה חיי עולם. אבל ביחס ל'מלמדים' אחרים עדיין התורה שמירה היא מכל רע. אין לנו גדול ממה שאז"ל על אחר 'לא מידן לידייניה – דעסיק באורייתא', שלמרות כל עבירותיו תורתו שמרה עליו מגיהנם. אך כלפי התורה עצמה הרי זה חילול גדול – להשתמש בכלי המפואר שניתן לנו לצרכי עלייתנו בהיותנו שרויים במצב של ירידה. ולא עוד אלא שהלומד תורה מבלי להתעורר על ידה לעלייה רוחנית, ככל מה שילמד רק יגביר את ירידתו. כי כל אדם המשים עצמו כחרש לקול ה' בקביעות, ככל אשר יתמיד במיאונו כן תתעבה קליפת טמטומו עד שלא יהיה שוב מסוגל להבחין בקריאת קול האמת לגמרי. וקול האמת שבלבו הריהו חיי הרוח שבאדם והכהתו היא סם המות עבורו. נמצא שבפשיעתו עשה מהתורה עצמה סם מות. אולם אם לא ילמד תורה – ודאי יגבר טמטומו באופן אחר במדה רבה יותר על ידי שמתרחק מהתורה לגמרי' (מתוך מכתב מאליהו ח"ב עמ' 54).

'בשם הרה"ק ר' אברהם מסאכטשוב זצ"ל: זכה – נעשית לו סם חיים. סם הוא רפואה. זכה, נותנת לו התורה רפואה של חיים. לא זכה – סם המות, נעשה לו רפואה שמצילתו רק מן המות ולא נותנת לו חיים. ולכן צדקו דברי הגמרא יחידיו, שילמד שלא לשמה ומתוך שלא לשמה בא לשמה' (מובא בספר אמרות טהורות ח"ג עמ' מא. וכן מובא בשמו בנאות דשא ח"א עמ' ריט).

דף עג

'ככהן הדיוט – משום מעלין בקדש ולא מורדין...'. ואם תאמר, כיון שמעולם לא היה עובד בשמונה בגדים משום איבה, אעפ"י שמדאורייתא ראוי לשמש בשמונה בגדים הרי למעשה אין כאן הורדה בקדושה?

ואולי כיון שבשעת מלחמה היה לובש שמונה בגדים לשאול באורים ותומים וכדלהלן, הרי זה נחשב הורדה בקודש אם יעבוד בבגדי כהן הדיוט, אעפ"י שלא עבד במקדש בשמונה בגדים (שפת אמת. וע"ע בחדושי הנצי"ב).

והחזון-איש (הוריות טו, כב) הקשה, הלא לפי מה שהסיקו 'נשאל איתמר' הרי מעולם לא עלה למדרגת כהן גדול לעבודה, ואין כאן הורדה אם יעבוד ככהן הדיוט (וכנראה אין מסתבר לו לומר כסברא דלעיל כיון שלובש שמונה בגדים למלחמה הרי לבישתו בגדי הדיוט נחשבת הורדה – כי ההורדה אינה תלויה בבגדים אלא בעצם העבודה, אם